

*Pokodelski
red zidarjev in
kamnosekov*

Dano na gradu Ebersdorf

6. oktobra 176.

I tem pismom sporočamo in objavljamo vsem, da so nam pri mojstri in pomočniki obrti zidarjev in kamnosekov v našem glavnem mestu Ljubljana in povsod po Kranjskem ponižno sporočili, ker so pred nas prišli, da bi preprečili vsak nemir in neposlušnost in da bi ohranili dober red in enotnost med njimi, da so se zedinili na določene člene, kakor so ti spodaj zapisani in se glase v poverjanje božje časti in za ukoreninjenje dobre vzgoje in poštenja, kakor tudi za to, da bi odstranili nered in neupravičenost, je bil sestavljen in narejen naslednji za skupnost koristen obrtniški red in woboščinski člen bratovščine mojstrov in pomočnikov zidarjev in kamnosekov tukaj v Ljubljani in po vsej wobodni Kranjski v imenu bedeljne Sv. Trojice, Boga Očeta, Sina in w. Duha, Boga Sin, ki je nas

odrešil, in Boga Sv. Duha, ki nas je
posvetil, prosimo mojstri in pomočniki

židanske in kamnoseške bratovičine tega
glavnega mesta Ljubljane, pa nas in tudi
namesto in v imenu vseh ostalih mojstrov in
pomočnikov kamnoseške in židanske obrti,
kakor tudi tistih, ki stanujejo v vojvodini
Kranjski in so se z rednim, poštenim ukom
navedene obrti naučili in so v to bratovičino
vključeni in bodo tudi pristali, da bodo
vključeni, zato da bi tiste, ki se niso častno
in pošteno učili, pa tudi ne pri poštenih
mojstrik, in so se vihotlapali, da znajo
graditi in voditi gradnjo, zato pa naročili s
vojim neznanjem, neizkušenostjo, ker so bili
pri kakšnem mojstru le četrk leta, pa so se
drznili izvrševati mojstrstvo in gradnjo, s
tem neredom, uničiti škodo in tistim
častnim in izkušenim mojstrom in
pomočnikom, ki so izpolnili svoj uk z
potrjenjem in ga izpolnjujejo in so z

zvestobo, gibanjem in kamnoseškim izdelkom, odpravili tistih, in potem ko se je delo skvarilo, so pobegnili in se tudi in tam niso oglašali, Da bi se ne verednosti in nepravilnosti, nerednosti: prosimo Boga, preprečuje in pohujšanje, ki so vse mogoča Boga zelo razsrdila, izkoreninili in med mojstri in pomočniki te bratovščine raztreševali primeren red in disciplino, krščansko obnašanje in službo Bogu, od tega pridejo blagoslov in sreča, smo se odločili v glavnem mestu Ljubljani in v tej vojvodini Kranjski enako kot v drugih deželnih deželah red in člene po primeru graških in drugih bratovščin narediti in se jih častno in trdno držati, kakor sledi:

Pravila in dolžnosti za mojstre in brate kamnoseškega ceha v Ljubljani

1. V glavnem mestu Ljubljana in v glavnem mestu Gradec naj bo urejena prava in zakonita, častna in izkušena zidarska in kamnoseška bratovščina ali ceh, z običajno glavno skrinjo in knjigo, ki naj jo redno vodi izvoljeni cehovski mojster. Ta-le naj naredi leto obravnav prejemkov in izdatkov, vanjo pa se vključi tudi vsa redna mojstri. Za cehovskega mojstra se izvoli vedno v strogi najbolj izkušenega člana, ki je dolžan, da je časten in nesumljiv.

2. Cehovski mojster tiste, ki so predlagani za vključitev v to bratovščino in so primerno poštene in izkušeni v obrti, vpiše in jim za

njihovo vedenje da naj najmanj vsako leto prebere, ali da prebrati.

3. Razume se, da imajo mojstri v svojih mestih ali v vsaki četrti dežele svoj podež, toda odvisno morajo biti od glavnega ceha in glavne cehovske skrinje, dajati prave obračune in se tukaj vključiti. Glavni ceh tudi tukaj pred cehovsko skrinjo vpraša vajence po podelitvi ucenga piska, Da bi pa bilo mojstru iz oddaljenih mest za opristitev vajenca sem v Ljubljano težko priti zarade slabih časov, naj tak mojster bratovičini po nalogi. Le-to pismo pa je treba podeliti in izdati vedno tukaj v Ljubljani, s tem da seže vsem po pristojna.

4. Kamnoseški ali zidarski pomočnik, ki želi postati mojster in dobiti mojstrske pravice, mora se pokoriti po najmanj treh

delih in pri vsakem delu mora delati dve leti. Mojster in ali tisti, ki se bo poročil z mojstrovo hčerjo ali mojstrovo hčerko, pa mora pri enem mojstru delati eno leto. Napraviti mora tudi mojstrsko delo, ki ga ocenijo za primerno ali neprimerno komisijo na dan testa in po odobrenju cehovskih majstrov. Potem pomočnik je dolžan napraviti takšno mojstrsko delo, katero želi dobiti naziv kamnoseški ali zidarski mojster. Mojstrski izdelek mora narediti po svojih najboljših zmožnostih in dokazati, da se jih je naučil. Po pregledu dela mora kandidat odgovoriti tudi na vprašanje. Pred vstopom v ceh mora kandidat poleg uradnega pisma predložiti še takšno drugo potrdilo, npr. v dokaz zakonskega rojstnega lista, potrdil, da mora v hiši biti mojster in se v tem podrediti tudi meščanskim dolžnostim. Tisti zidar, ki je že doslej opravljal obrt, ko še ni bilo reda, naj se

naprej drži, da se jih bo izpraševali, vendar mora biti potrpežljiv pri čakanju na včlanjenje v bratovičino. Ob vstopu naj v celovsko skrinjo (pušico) glede na svoje premoženje, daruje tudi primerno vsoto denarja. Kdor pa bo v bodoče postal pravi zidarski in kamnoseški mojster, naj se ravna po teh 26 točkah. Na konjskem naj se zopet vprašajo za- danje, obrt kmetje in podeželani, ki so se naučili le, navadno zidarska dela in ki so delali zidarska dela vse življenje pod zidarskim mojstrom in po njegovih ukazih in navodilih.

5. V bratovičino se morajo vključiti tudi tisti rokodelci, ki delajo v manjših mestih, pa četudi samo pri najosnovnejših hišnih popravilih. Kdor pa je pravi mestni zidarski mojster in gradi ali popravlja cerkve, kapele, stolpe gradu, pomembne hiše in podobne

stavbe, mora izpolnjevati predpise in druge člene. Če pa pride židarski mojster iz nemških ali laških dežel in ga sprejme dežela ali nadrejena zaradi njegove umetnosti, naj ga bratoviščina prizna za mojstra, on pa je dolžan bratoviščino spoštovati, se z njo pogoditi za primerno ceno ter se dogovoriti, da bo oprav- ljal tudi meščanske dolžnosti.

6. Kdor se hoče priključiti bratoviščini in biti sprejet kot mojster, se mora prej z bratoviščino spo- razumeti in s skrinjo na razsodbi za določenih itirih komisarjev dati določeno vsoto denarja, dati voje mojstrsko kosilo in nato vsake četrtletje prispevati v skrinjo 15 krajcarjev, in to zna- traj smejive 9. točke.

7. Ramnoseški ali židarski pomočnik naj vsako četrtletje nameni bratoviščini en groš,

prav tako pa naj se obnaša v skladu z redom, v nasprotnem primeru bo kaznovan.

8. Vsi mojstri in vajenci, ki bivajo zunaj Ljubljane v obsegu tri do štiri milje, naj se štirikrat na leto zberejo pri glavnem cehu. Na tole se morajo zbrati okoli bratovičinske skrinje, it k imari in biti po ustaljeni procesiji. Mojster, ki ne izostane zaradi bolezni ali slh z dovoljenjem in se ta na poti ne more ustaviti v bratovičinsko skrinjo 10 krajcarjev, pomočnik pa 15 krajcarjev. Bratovičina se Rešuje Leta na daj bo dajati mojstrih fami rumenega voska, pomočnik pa pol funta. Od tega nih lahko odprosti le baza siro, veliko ubostvo ali druga težna zavorna. Na daj na daj se na daljocena iz bratovičinske skrinje ubogim ljudem, predvsem pa tistim, ki so bili velikani v kamnoseško in zidarsko bratovičino.

9. Mojstri in pomočniki, ki bivajo v oddaljenih mestih in trgih in so včlanjeni v bratoviščino, so dolžni, da pridejo na telo v Ljubljano na glavni bratoščini. Tistim, ki jim je potovanje na- dležno in bi zahtevalo izdatke, bo bratoviščina to pregledala. Ti maro doma opraviti dolžno pobožnost, postali pa morajo v glavno skrinjo v bratoviščino posrečiti v Ljubljani majster 30 krajcarjev, pomočnik, 15 krajcarjev, v 5. členu navedeni mojstri pa nekaj manj. Enkrat v treh letih pa se morajo zbrati vsi mojstri in pomočniki na tukaj navedeni dan ali vsaj od vsake četrti majster in dva pomočnika. Če pa kakšen mojster ali pomočnik ne bi mogel dati v tem redu navedenega denarja, naj mu s tem presežejo. Tudi naturalna zadeva v katerih je govor v 5. členu in so od Ljubljane oddaljeni 4 do 5 milje, so oproščeni, da se pojavijo tukaj, obvezno pa morajo dati v skrinjo svojo pristojbino.

10. Mojstri lahko zadrži pri sebi svojega vajenca, ki naj bi postal pomočnik, pet let, tistega, ki naj bi postal zidar, pa tri leta. Pred začetkom učne dobe mojster vajenca ne sme zaluziti pri sebi več kot Štirinajst dni. Ko se vajenec pri cehovskem mojstru izuči, mu ta mora podeliti učno pismo, in to pri odprti glavni skrinji v Ljubljani. Vajenec se mora v učni dobi obnašati do svojega mojstra in pomočnikov zelo spoštljivo, poslušno, zoper njih ne sme reči žal besede, njegova naloga je slediti mojstru v vseh zidanih obnašati se spoštljivo, zvesto in potrpežljivo in opraviti svoje delo brez kakršnihkoli ugovorov. Vajenec naj se izogiba pijače, kockanja in podobnim igram. Tako se bo razvijal v boljšega človeka in bo vreden od mojstrov. Če se bo zelo obnašal, ga zakon groba in stroga kazni. Tudi če bi bil če na koncu svoje učne dobe, ga cehovski načelnik

lahko izključi iz bratovičine. V času učne dobe vajenec ne sme zapustiti mojstra, če pa to stori, torej pobegne, ga ne sme sprejeti nihče drug.

11. Vsak kamnoseški mojster ima lahko tri pomočnike, zidar ali zidarski mojster pa kolikor jih potrebuje in zmore. Zidarski mojster ima lahko toliko učencev, kolikor jih potrebuje, kamnoseški mojster pa ima lahko naenkrat le enega vajenca. Šele ko je prvi vajenec pri njem že tri leta, lahko k sebi vzame drugega.

12. Vajenec, ki je bil pošten, vzoren in se je dobro obnašal, iz svoje nevednosti pa se je učil pri mojstru, ki ni bil vključen v ceh, ne more biti v bratovičini ali cehu, dokler se ne uči po mnenju cehovskega mojstra in mojstrov

nekaj časa pri rednem mojstru in se o tem dogovori z bratoviščino.

13. Mojstri naj se ne žalijo na javno obrekovanje med seboj. Tistega, ki bi to vreeno počel, naj kaznujeta cehovski načelnik in ceh. Ceh teh pomočnik ne dopust, naj to stori na dan sv. Gregorja ali sv. Mihajla. V času dopusta se ne sme zaposliti ali zaposlovati pri drugem mojstru, lahko le potuje. Če pa bi sem pripotoval tukaj in bi ne mogel dobiti dela, se mu da iz skrinje pomoč za hrano.

14. Mojstri naj si med seboj ne prevzemajo dela. Če ima mojster na naročnika še terjatve, naj noben drug mojster pri njem ne dela, dokler ne poravnava plačljivih mojstrom, dokler jim ne plača ali zagotovi plačila. V primeru, ko gre za osebe visokega stanu, je

treba zamenjati razprednost. Mojster, ki bi deloval proti tej točki, mora oškodovanemu mojstru povrniti škodo, bo pa tudi kaznovan glede na stanje stvari.

15. V tej deželi Kranjski ne sme opravljati obrti mojster, ki ni bil redno pri skrinji tukaj v Ljubljani ali ni bil z njenim dovoljenjem sprejet za mojstra. Kdor dela proti temu, se izključi iz bratovičine in je slepa in neveljaven. Pa naj se tudi ne more zaposliti noben pošten pomočnik. Če pa pomočnik, ki je pri takem mojstru, na zahtevo bratovičine noče oditi od njega, se ga izključi iz bratovičine in ne more biti priznan za rednega. V primeru, da pomočnik ni vedel, da je delal pri lažnem mojstru, se mu to ne šteje v slabo.

16. Mojstra, ki se obnaša nespodobno, nečastno, obnavlja, dela škodo ženi in otrokom, ne opravlja leto in dan običajne krščanske spovedi in obhajila in opušča pridige in poslušanje božje besede, naj celovski mojster najprej posvariva, da se poboljša, če pa se ne poboljša, ga kaznuje. bratovščine in tretjič, če ni nobena poboljšanja, ga spozna za nečastnega in se ga izključi iz bratovščine in noben pomočnik mu ne sme pomagati.

17. Mojstru, ki je vabljen v bratovščino in je časten, spoštovan in dobrega vedenja in je zares pošten, dolgo bolezni ali druge nesreče, kar se lahko zgodi po božji odločitvi, zašel v revščino in nobeno premoženje mu ne more pomagati, naj se da za zanjensko stisko pomoč iz bratovščine, in ko bo po dobrotnosti

Boga ozdravel, bo to pošteno vrnil. Če pa bo v revščini umrl, se mu ne bo nič zapustilo, še se mu bo spregledalo.

18. O prošnji za izvajanje kakršnih koli del, kakor se to običajno imenuje, morajo drug drugega obvestiti pred celovskim mojstrom javno in nikjer drugje, če je to rokodelstvo odobreno in dovoljeno.

19. Dogovorjeno je, da mora dati vsak mojster svojemu pomočniku plačilo glede na opravljeno delo, pridnost in obzirno izkušnost. Kakor tudi glede na čas z rokovanjem boljših in slabših let, da more ostati in skupina. Pomočnik ne smejo svoje plače zapravljati na piti z zahtevki in stvarmi, plače biti mojstra nadležni, dela oddajati in s tem mojstra oškodovati.

Pomočnika, ki tako delajo, naj povrnejo kaznovani po sklepu bratostčine.

20. Ko umre mojster ali pomočnik, ki je bil vključen v bratostčino in ni nič zapustil, se takega obmrtnika tovariša krščansko pokoplje iz blagajne in v taki prisotni mojstri in pomočniki ga pospremnejo na zadnji pot.

21. Kadar mojster zaupno delo polira, mora to delo zvesto in pridno opravljati. Skrbeti mora, da bodo njena, podrejeni pridno delali, da ne bo nobenega preklinjanja Boga in nečistosti. Vsi pomočniki naj bodo vojnemu mojstru zvesto vdani in poslušni. V odločnosti mojstra pa morajo biti poštene polirji. Živijo naj v spoštovanju Boga, k maši naj hodijo vsako nedeljo in ob svetih praznikih.

22. Noben podmojster ali pomočnik naj ne zaničuje mojstrovega dela ali izdelka, se predvsem pa ne pred naročnikom. Izkazuje naj pozornost in ljubezen do mojstra, tako kot to dela mojster do svojega podmojstra ali pomočnika. Kdor se prekrši, je izključen iz bratovščine ali kaznovan, prizadetemu mojstru pa se da zadoščenje.

23. Noben pomočnik ne more imeti zahtev, držati se mora tega reda v vseh točkah in ga izpolnjevati, sicer je odstranjen. Pomočnika, ki ima zahteve do nepoštenih mojstrov in je bil prej pošten, pa je že delal, se ne trpi v bratovščini.

24. Pomočnik mora prositi za delo mojstra, in njegovi odsotnosti pa polira. Sam od sebe se ne sme vmešati v okrevanje delovnik z vodjo, posebno pa ne v ponedeljek, ne sme razsipati

nekoristno denarja in zapravljati dela v tem zaupanju in vere v mojstra, da bi se naročnik jezi in zaradi tega ukrepal, takšnega pomočnika je treba pri prvem prekršku očitovsko posvariti, drugič mu je treba ostro predočiti njegovo vedenje in cehovski mojster ga mora kaznovati. Ostro se kaznuje pomočnike, ki se jih ne pregovori in varja delu mojstra.

25. Če bi pomočnik vedel kaj nedostojnega o svojem mojstru, mora to takoj naznaniti cehovskemu načelniku, ali potem mojstru, kakor naj. Enako velja tudi za pomočnike. Če bi želel pomočnik drugemu kaj povedati ali ga kakorkoli prizadeti, mora leta to sporočiti naslednjemu ali prazniku svojemu mojstru. Spor lahko rešuje mojster sam, lahko pa se obrne na cehovskega načelnika, da izreče primerno kazen. Pomočnik naj bo

pri tem le kaznovan, ne pa izključen iz delavnice, saj ga naročnik potrebuje pri svojem delu.

26. Pomočnik lahko odide od mojstra ali od mojstrice ali pa vzame dopust, če ga nihče ne toži, se prej pa mora poravnati vse dolgove.

27. Če pomočnik, ki je vključen v bratovičino, obolega, pa ne zaradi slabega življenja ali za-pravljanja, ampak zaradi nesreče, ali če zbolí zaradi preizkušnje Boga, se mu da za meddržav-ne in bratovičinske pušice, pa kako vzdržuje to bratovičino. Če pa tega ne stori, ga je treba izterjati in vsak čas terjati in ga še občutno kaznovati.

28. Če umre pomočnik iz te bratovičine, če tisto, kar ostane od plačila pogreba, maš in dolgov, izroči njegovim vojcem proti

potrdilu, če pa vojcev ne bi bilo in ni in ne bi prišel v letu dni ali ne bi hotel z zapuščino razpolagati, potem da celovski mojster to zapuščino bratoviščini, premičnine proda, denar pa da v bratoviščinsko pušico o tem poda obračun.

29. Vsi šušmarji, motilci in drugi neizkušeni, tudi v našo bratoviščino ne vključeni ljudje, pogosto delajo v mestih, samostanih, gradovih, trgih in župnijah nove zgradbe ali stare popravljajo in s tem prevzemajo delo bolj izkušenim. Zaradi voje neizkušenosti in nevednosti mnogokrat narode grobe in velike napake, tako da je treba tako spačeno in neprimkladno stvarbo z velikimi stroški in v veliko škodo naročnika podreti. Tudi vezane kamne je treba nepopolno vgraditi ali na poravnati ali tako u ljudje dela zabijajo in izgubljajo, ne

le naročnika, ampak tudi samostane, gradove, župne in podložnične cerkve. Ko jim naročniki naselejo, a šušmarji včasih tudi kar tegažijo, poštenim in izkušenim mojstrom po odzirajo kruk. Če se tak šušmar in motilec pojavi v mestih, predmestjih, trgih, samostanih, gradovih, županjah ali kjerkoli, je o tem treba obvestiti bratovičino, gosposka pa ga mora odstraniti in mu prepovedati delo. Delo mora proti kazni usta-viti. Če se postopek ponovi, mu vzamejo orodje in ga še občutno kaznujejo. Od tega dobi polovico gosposka, drugo polovico pa bratovičina.

Ce je red primeren času in ostalim obitniškim redom, sta dala voje njenžne deželni glavar in deželni vicedom na Kranjskem. Notranjeavstrijski tajni svetniki so 8. julija 1616 in o tem pove-tovali

in ga potrdili po njihovem apolnomo,
vsesarja in deželnega kneza. Kamnoseki in
zidarji naj se tega reda držijo in naj ga
spoštujejo. Vsem obkladam izkazujejo, da
kamnoseke in zidarje na Kranjskem ičitijo,
kakor bi dežel prosti. In prišel v nemilost in
bo kaznovan. V potrditev tega pisma je red
pisačen s cesarskim visečim pečatom.

Dano na gradu Ebensdorf 6. oktobra 1676.

Christoph von Abele

VIR:

Rokodelski red svoboscinskih zidarjev in zidarjev iz leta 1676, Arhiv Republike Slovenije, Vicestolniki arhiv, fasc. 1/110, spredaj str. 286, Transkripcija dokumenta je delo Irene Later - Benedicic in je v celoti objavljena v N. POLAJNAR FRELIH 1999 (9-30), tu objavljeno besedilo pa je prosti prevod. Namesto besedilo sta v slovensčini prevod. Pripom. in je En. Unack.

Ponovno objavil dne 06.08.2025:

Kamnoseški mojster Jlatan Rudič

V Ljubljani dne 12.08.2025